

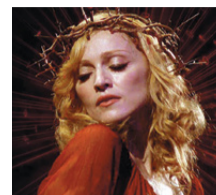
PAGINA 2

Koppen in de Houtrustkerk

PAGINA 5

Margreet Klokke neemt afscheid

PAGINA 8

Heilige popmuziek vol symboliek

VERDER: Ghanese Shamo over Europa als paradijs ■ Vasten in de grote religies ■ Armoede onder ouderen ■ Wonderen gezocht ■ Pleidooi voor de ziel

Maskerades bij Carnaval, Chinees Nieuwjaar en Holi Phagwa

Niemand weet meer wie wie is

FOTOGRAFIE JOLLY VAN DER VELDEN

Bezoeker van het lentefeest Holi Phagwa in Den Haag.

ACHTERGROND Hageenaars zijn niet zulke carnavalsvierders. Maar half februari dansen er wel draken en leeuwen door de Haagse straten, bij het Chinese Nieuwjaarsfeest. En op 1 maart zien we hoe hindoeïsten er gekleurd op staan tijdens het lentefeest Holi Phagwa.

HET GEBRUIK VAN MASKERS EN vermommingen is al eeuwen oud. Bij een van oorsprong religieus feest als carnaval is verkleeden een essentieel element om los te komen van het dagelijkse leven. Een masker

Iedereen stapt in een andere rol

kan vrijheid geven, maar het kan ook omgekeerd werken. Hoe vaak gebeurt het niet dat we onszelf alleen maar geloofwaardig vinden als we een 'masker' opzetten? Gelukkig zijn we altijd meer dan de rol die we spelen. Oosterhuis schreef al: *Wie wordt ontmaskerd, wordt gevonden.*

Lees verder op pagina 2

Namaak in Haagse kerken

Van nepgordijnen tot bubbeltjesplastic

REPORTAGE Het lijkt beeldhouwd reliëf, marmer, stof of blokken steen. Maar het is allemaal geschilderd. Trompe d'oeils – schilderijen die het oog misleiden – hebben al eeuwenlang een plek in kerkgebouwen. En dus ook in Haagse kerken.

IN DE JUFFROUW IDA STRAAT BEVINDEN zich twee godshuizen die niet vanaf de straat zichtbaar zijn. Als je eenmaal binnen bent, tref je ver-

schillende dingen aan die niet zijn wat ze proberen te laten zien.

Een marmeren deksel zou niet te tillen zijn

Achter nummer 9 is een lange gang, met twee deuren die toegang bieden tot een verrassend grote ruimte – de verscholen oud-katholieke kerk uit de achttiende eeuw. Wie in de kerkzaal boven die deuren kijkt, ziet twee

zogenoemde Witjes. Ze zijn geschilderd op de manier waarop Jacob de Wit in de achttiende eeuw trompe d'oeils vervaardigde: slechts in grijs-tinten, zó dat het lijkt alsof ze beeldhouwde reliëfs zijn. Op het ene Witje vereren engelen het Lam Gods. Op het andere staat een driehoek centraal – het teken van de Drievuldigheid, met in Hebreeuwse letters de Godsnaam.

Tussen de deuren is de doopkapel. Op de rijk versierde marmeren voet

en schaal van de doopvont zit een deksel dat eveneens van marmer lijkt. Het is echter van hout – probeer het anders maar eens op te tillen als er gedoopt moet worden. Daarmee voorkwam men dat er een hijsinstallatie nodig was om het deksel van z'n plaats te krijgen, zoals kerken in Zutphen en Maastricht die hebben. Dat het hout kunstig gemarmerd is, valt de argeloze bezoeker niet op.

Lees verder op pagina 3

Zeventiende-eeuwse perspectieffkast. Museum Bredius.

Je ziet niet wat je ziet

In Museum Bredius op de Lange Vijverberg is een expositie met kunstwerken die misleiden. Aanleiding is de zeventiende-eeuwse perspectieffkast die het museum bezit. Kijk door een klein luikje in de deur, en je ziet een mooi vierkant schilderij. Doe je de kastdeuren open, dan merk je dat het in een driehoek is geschilderd.

Er zijn nog meer trompe-l'oeil-schilderijen op de tentoonstelling. In de kerk kunnen ze er ook wat van: het oog bedriegen, verhalen vertellen waarin je een heel andere laag moet zien te ontdekken. In welke godsdienst eigenlijk niet? Mythes, maskers en vermommingen hebben een functie. En daarbuiten: toont Facebook ons ware gelaat of proberen we ons gezicht te redden? Wat doen we met nepnieuws?

De eerste vier pagina's van dit *Kerk in Den Haag*-nummer laten zien dat je niet altijd ziet wat je ziet.

Witjes boven de deuren van de kerkzaal van de oud-katholieke kerk.

FOTOGRAFIE MARGOT C. BERENDS

FOTOGRAF JOLLY VAN DER VELDEN

Chinees Nieuwjaar in Den Haag.

FOTOGRAF JOLLY VAN DER VELDEN

Masker tijdens carnaval, Kruikenstad.

Maskerades

Vervolg van pagina 1

Van 11 tot 13 februari staat in een groot deel van het land de wereld op zijn kop. Het bestuur van de stad is in handen van de Prins en uit je dak gaan is de tijdelijke collectieve regel. Er zijn natuurlijk mensen die ervan gruwen, maar laat er geen misverstand over bestaan: voor de carnavalsgangers is het feest!

'De mooiste tijd van het jaar', worden deze drie dagen wel genoemd: de kakofonie van de muziek, het zingen, de optocht, het hossen, het drinken en vooral de saamhorigheid. Iedereen stapt in een andere rol en niemand wordt uitgesloten. Het heeft ontegenzeggelijk iets: een paar dagen heel iemand anders zijn dan je normaal gesproken bent. Door je kostuum of masker word je een huzaar, een priester, een huisvrouw met rollers, mr. Bean, Trump of een bol wol. Je sociale status en geslacht spelen niet meer mee en dat geeft vrijheid, want met de verwisseling van je identiteit, kunnen ook andere grenzen verschuiven. In een vermomming durf je soms meer en doe je dingen waar je de rest van het jaar niet eens over nadenkt.

Verbroedering

Den Haag heeft geen carnavalsvereniging meer, maar er worden natuurlijk wel feesten gevierd. Bijvoorbeeld het hindoeïstische lentefeest Holi Phagwa, waarbij de overwinning van de lente op de winter én van het goed op het kwaad wordt gevierd. Er is een vergelijkbare verbroedering als bij carnaval, doordat iedereen elkaar van onder tot boven bestuift met gekleurd poeder. Hierdoor is het ook niet meer helemaal duidelijk wie wie is en is het pak van de wethouder aan het eind van de dag net als dat van ieder ander paars, geel en groen. Deze gemeenschap-

Niemand wordt buitengesloten

pelijkheid is ook in de Chinese gemeenschap bij de viering van het Chinees Nieuwjaar, op 16 februari. Een feest vol symboliek met draken- en leeuwensdansen, waarbij mensen zich vermommen als dier en daardoor macht, geluk of voorspoed uitbeelden en het kwaad afschrikken.

Zorro

Je zou een masker kunnen zien als een grens tussen binnen en buiten, tussen jezelf en de rest. Bekende publieke creaties als Batman, Zorro en Darth Vader dragen maskers. Ze doen dit om hun werkelijke identiteit te verhullen, om angst aan te jagen of om geloofwaardig te zijn. Een masker is feitelijk slechts een hulpmiddel, maar kan veel invloed hebben. We hebben allemaal onze maskers. Bijvoorbeeld dat van de harde werker, de redder of de kunstenaar. Een masker geeft mogelijkheden, maar je kunt er ook in verstrikt raken als je alleen nog maar gelooft in de rol van dat masker. Dan word je je eigen masker, in onvrijheid.

Zelf ben ik niet zo'n carnavalsganger, maar ik kijk er wel met een sympathiek oog naar. Niet vanwege het gehos en de knetterharde muziek, maar om de inspiratie van eenmaal per jaar gelegitimeerd uit je eigen maskers te mogen stappen.

JOLLY VAN DER VELDEN

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Zogezegd

*De aarde is plat en een dubbeltje rond,
blondines zijn zwart en brunettes zijn blond,
een veertje is zwaar en een aambeeld is licht,
een waarheid zo klaar als een Facebookbericht.*

*Een ijsschots is heet, stromend lava is koud,
een zondaar is goed en een heilige fout,
's nachts poedelnaakt dansen helpt goed tegen jicht,
een waarheid zo klaar als een Facebookbericht.*

*Een struisvogel vliegt en een ratelslang loopt,
de Toren van Pisa wordt morgen gesloopt,
de Nachtwacht is Beethovens mooiste gedicht,
een waarheid zo klaar als een Facebookbericht.*

*Het leven is heerlijk, het leven is fijn,
de liefde is mooi en mijn hart doet geen pijn,
Andrea is voor mijn avances gezwich,
een waarheid zo klaar als een Facebookbericht.*

Expositie 'Koppen' in Houtrustkerk

Thijs Veraart schilderde, na het overlijden van één van zijn broers, een serie hoofden. Het zijn geen realistische, naturalistische portretten, maar uitdrukkingen van emoties, gedachten, chaos, lijden, verdriet, woede, verval. Expositie in de Houtrustkerk. Bij de opening houdt zoon Roel Veraart een lezing over Levinas, de 'filosoof van het gelaat'.

OPENING 3 FEBRUARI, 15 UUR.

Levinas en waar geluk

De kortste weg naar jezelf is een omweg over de hele wereld, zei filosoof Hermann Keyserling eens. Efficiëntie en succes worden in onze samenleving hoog gewaardeerd, maar leiden die tot de dingen die we als het belangrijkste in ons leven ervaren? Welke (om)wegen leiden tot het besef van waar geluk? Deze vraag staat centraal bij drie lezingen van remonstrants theoloog Johan Goud. Daarbij wordt ook ingegaan op het denken van de filosoof Levinas.

MAANDAG 12 FEBRUARI, 20 UUR, € 5.

Departures, gevolgen van een typefout

De remonstrantse kerk vertoont de film 'Departures' bij een maaltijd. De film gaat over de cellist Daigo Kobayashi, die door geldgebrek in zijn geboortedorp op zoek gaat naar werk. Door een typefout komt hij terecht bij een uitvaartbedrijf. In Japan wordt er gewoonlijk neergekeken op uitvaartverzorgers. Desondanks raakt Daigo steeds meer bedreven in de officiële rituelen en steeds

meer gesteld op zijn werk als portier tussen leven en dood. Hij begint in te zien waar het leven om draait. Deze Japanse dramafilm (2008) werd goed ontvangen op filmfestivals over de hele wereld en won de Oscar voor Beste Buitenlandse Film.

ZATERDAG 17 FEBRUARI, 16 UUR,
€ 15. OPGAVE (VOOR 13/2): TEL. 070 325 0779.

Geloven in nep

Vervolg van pagina 1

Eenzelfde fenomeen zien we in de zolderkapel op nummer 13. Dit schuilkerkje uit de zeventiende eeuw is de voorloper van de grote kerk op nummer 9. In de kleine ruimte staat een altaar dat van zwaar en robuust marmer gemaakt lijkt te zijn. Het is beschilderd hout. Wellicht ontbrak in die tijd het geld voor een marmeren altaar, maar ook zal zo'n massief blok te zwaar zijn geweest voor dit krakende zoldertje op drie-hoog-achter.

Dikke plooiën

Ook in de veel later gebouwde Elandstraatkerk (eind negentiende eeuw) worden materialen nagebootst in schilderwerk. De zuilen lijken uit grote steenblokken te bestaan, door geschilderde voegen. In de kooromgang, de wandelruimte helemaal achter in de kerk, rondom het priesterkoor, hangen zware gordijnen in dikke plooiën. Ze zijn in verf op de wanden aangebracht. Op deze plek begon men in 1907 met het beschilderen van de hele kerk, in 1912 was dat karwei voltooid. 'Zelden zag men eene schildering zoo rustig en zoo stemmig, die tevens al de schone lijnen van het heerlijke gebouw tot haar volle recht doet komen', zo schrijft iemand in een jubileumuitgave uit 1928.

Wie anno 2018 zijn of haar huis wil versieren met nepmaterialen, kan terecht bij de Haagse decoratieschilder Jan Berghuis. Hij imiteert marmer en hout, maar je kunt door hem ook je muur laten bespannen met een gigantische tijgervacht. Exemplaren van zijn trompe-l'oeils zijn tentoongesteld in Museum Bredius, bij de expositie 'Schoonheid misleidt'. Zoals: een boekenkast vol boeken die je er niet uit kunt halen, de achterkant van een schilderij dat zó aan een haakje lijkt te kunnen hangen. In de etalage van zijn werkplaats op Prins Hendrikstraat 82-84 staan en hangen meer voorbeelden.

Mocht er in een nieuw te bouwen kerk nog behoefte zijn aan eigentijdse trompe-d'oeils: Berghuis kan ook uitstekend bubbeltjesplastic naschilderen.

MARGOT C. BERENDS

'Gordijn' en pilasters met 'steenblokken' in de Elandstraatkerk.

Schilderij van Jan Berghuis in Museum Bredius.

Nep-marmeren altaar in de zolderkapel van de oud-katholieke kerk.

Debat: is Jezus een mythe?

Heeft Jezus echt bestaan, of zijn de verhalen over zijn leven verzonnen? Een eeuwigdurende discussie die twee theologen in de Houtrustkerk voortzetten. De gereformeerde theoloog Cees den Heyer shockeerde in het verleden gereformeerde kerken met uitspraken over Jezus als 'mens van vlees en bloed'. Vorig jaar verscheen zijn boek *Jezus, een menselijke leven*. De vrijzinnige Arne Jonges, vroeger op de

kansel in de Houtrustkerk, wil met zijn nieuwe boek *Angst voor de mythe* duidelijk maken dat we niets zeker kunnen weten over Jezus. Jonges is een verre nazaat van de theoloog die de discussie over de historiciteit van Jezus naar Nederland heeft gebracht. Den Heyer en Jonges bespreken hun boeken en gaan met elkaar in debat: heeft de dominee nog wat te vertellen als Jezus een mythe is?

DINSDAG 20 FEBRUARI, 20 UUR. HOUTRUSTKERK.

Lezing over de ik-paradox

Wie 'vrij' wil zijn, moet zelfbewust genoeg zijn om die vrijheid in te vullen. Het lijkt een dominant culturele opvatting. Volgens filosoof Marc de Kesel (Titus Brandsma Instituut) verlangen we tegelijkertijd naar het tegenovergestelde van een 'sterk ik'. Dat zou blijken uit bijvoorbeeld de toenemende populariteit van de mystiek. Kan die spirituele tak ons helpen om de paradox te begrijpen? De Kesel houdt een lezing en gaat met publiek in gesprek.

MAANDAG 19 FEBRUARI, 19:30-21:15 UUR, € 8. CHRISTUS TRIUMFATORKERK. ORG. DE ZINNEN.

VERSE THEOLOGIE

EEN MYTHE, GEEN HISTORISCH VERHAAL

MIJN STELLING in mijn nieuwste boek luidt: *de echte Jezus vind je in het mythische verhaal en in de levende godsdienst*. De mythe is de wieg van ons weten, want mensen zijn vertellende wezens. Een mythe is niet zomaar verzonnen. Het zijn verhalen die een leefbare wereld creëren. Niet het 'historische' in de Bijbel is van belang, maar het mythische. Opgravingen laten zien dat veel verhalen geen historische bodem hebben; het zijn creaties, inspirerende mythes, die een groep mensen tot volk maakten en bemoedigen. De historie gaat over het verleden, de mythe over vandaag en de toekomst.

De filosofie heeft het belang van dit vertellende, narratieve, voor ons mens-zijn ontdekt en pijnigt zich over de vraag omtrent 'God-na-de-dood-van-God'. Intussen negeren nieuwtestamentici de ware aard van de geschriften door te

zoeken naar het historische achter het bijbelverhaal, dat zou leiden naar de 'echte' Jezus. Zo geven zij blijk van hun angst voor de mythe. Iedere godsdienst heeft mythische verhalen als kern en dus ook het christendom. De poging om de verlegenheid met geloof en godsdienst in onze huidige cultuur te boven te komen door de 'creatie' van een historische Jezus, is gedoemd te mislukken.

De vraag naar de historische Jezus kwam op in de Verlichting, toen God en wonderen door de toegenomen kennis twijfelachtig werden. Als de wonderen niet historisch kunnen zijn, wat blijft er dan van het verhaal van Jezus over? Kunnen we een historische kern vinden als steun voor het gelovige gemoed? In de 19e eeuw werden tal van pogingen ondernomen om een historisch verantwoord levensbeschrijving van Jezus te maken. Ondanks alle ijver strandden deze pogingen. De theoloog en arts Albert Schweizer publiceerde rond 1900 zijn boek 'De geschiedenis van het onderzoek naar het leven van Jezus'. Hierin toonde

hij aan dat een reconstructie van Jezus' leven niet mogelijk is. In de eerste helft van de 20e eeuw leek het oordeel van Schweizer gevolgd te worden. Tot de nieuwtestamenticus Rudolf Bultmann, het oordeel van Schweizer overnemend, de nadruk ging leggen op het mythologische gehalte van de Nieuwtestamentische geschriften. Op instigatie van een van zijn leerlingen begon een tweede zoektocht: er moet toch meer 'echte geschiedenis' uit het Nieuwe Testament zijn te halen. Dat ook deze poging strandde toonde het gelijk en de zorgvuldigheid van Schweizers analyse.

Toch komt er in de tweede helft van de 20e eeuw een derde zoekpoging, opnieuw uit gelovige motieven. Er wordt voorbijgegaan aan de kern van Schweizers betoog dat historische feiten geen enkele relatie hebben met geloofsfeiten. Zelfs als we een glimp van een historische mens Jezus zouden kunnen opvangen, zou die voor ons wezensvreemd zijn.

Die derde zoekpoging is volop bezig. Deze onderzoeken leiden niet tot een gelijklopend oor-

deel van de geleerden. Ieder Jezusbeeld is immers een creatie van de onderzoeker. Zij stemmen enkel overeen in de verklaring dat hun onderzoek belangrijk is.

Dat laatste betwist ik. Toen ds. Van der Kaaij zijn idee lanceerde dat het Jezusverhaal zou stammen uit de Egyptische mythologie, was de theologische wereld in rep en roer. Vooral de gedachte dat het Nieuwe Testament mythisch zou zijn, was een steen des aanstoots. Daarmee werd gesuggereerd: er is een wezenlijk verschil tussen het christendom en andere godsdiensten, want het christendom is 'echt'.

Het christendom is echter een godsdienst en heeft dus als kern: een mythe.

ARNE JONGES

ARNE JONGES WAS PREDIKANT VAN DE HOUTRUSTKERK EN ACTIEF VOOR DE VERENIGING VAN VRIJZINNIGE PROTESTANTEN. ONLANGS VERSCHIEEN ZIJN BOEK *ANGST VOOR DE MYTHE*.

Shamo uit Ghana:

'Stop met schone schijn over Europa als paradijs'

INTERVIEW Waarom zouden Afrikanen de oversteek naar het Noorden maken? Shamo uit Ghana wil het geloof in de sprookjes over Europa bestrijden. Hij vertelt over zijn geloofsweg.

IK KOM UIT EEN ACHTERSTANDSWIJK in Accra, de hoofdstad van Ghana, gelegen aan de zee. Als jongere was ik in de leer bij pastor Fiffy van de evangelische kerk, om zelf ook pastor te worden. Ik woonde bij hem. Toch liet een kinderdroom mij niet los: als profvoetballer door het leven gaan. Stel je eens voor hoe blij ik was toen ik geselecteerd werd tot een van de honderd beste spelers van de regio Accra. Voor de laatste kwalificatiewedstrijd van een grote club vroeg ik pastor Fiffy om bijstand. Op die selectiedag goot Fiffy een fles met gezegend water over mij. Tevergeefs, ik werd het niet. Van Fiffy nam ik afscheid. Zijn gebeden en beloftes werkten niet. Ik realiseerde mij dat hij leugens verkocht aan mij en aan vele anderen. Bestaat de schepper echt niet? Of ligt voor mij een andere weg?

'Op zoek naar werk trok ik naar het strand om spullen aan badgasten te verkopen. Tegelijkertijd vroeg ik mij

af wat te doen met mijn leven. Ik had altijd een grote groep jongens om mij heen. Voor hen was ik een harde leider. Soms vocht ik. Mijn overgrootmoeder waarschuwde dat ik mij anders moest gedragen en mijn leven moest veranderen. Zet je kracht als groepsleider beter in, zei ze. Ik ben haar eeuwig dankbaar voor dat advies. Op m'n zestiende richtte ik een voetbalclub op, Mandela FC. "Mijn" jongens kreeg ik mee. Ik werd een soort rolmodel voor hen. Er spelen nu zo'n tweehonderd jongens bij Mandela F.C. In die tijd ontmoette ik op het strand Marlis uit Nederland. Een godsgeschenk – ik heb een zoon naar haar vernoemd – want ze heeft mijn wereldbeeld veranderd. En daarmee mijn leven. Dat komt door haar "rare" verhalen. In Europa zouden veel Afrikaanse migranten slopende asielprocedures doorstaan en in detentiecentra leven of onderduiken. Ik wist alleen van de dure auto's en merkkleding waarmee landgenoten 'Europa' verkochten.'

In het Multicultureel Ontmoetingscentrum wijst Shamo Ghana aan.

Niet blind

'Wat moest ik geloven? De sprookjes van rijke migranten of de doemverhalen van Marlis? Ik wilde meer weten.

De kans hiervoor kwam dichterbij door m'n kennismaking met vrijwilligers van Stivosina, een Nederlandse stichting die in de achterstandswijk Labadi kinderen ondersteunt met sportactiviteiten. Stivosina gaf onze voetbalclub een eigen veld. Maar het mooiste gaf vrijwilliger Dicky mij, want zij is de liefde van mijn leven en met haar ben ik getrouwd. Een andere zoon draagt haar naam. We zijn acht jaar samen. Ik woon nu een jaar in Nederland. Marlis had gelijk: veel migranten hebben het hier niet gemakkelijk. Drama-

bestrijden. In het Multicultureel Ontmoetingscentrum Schilderswijk (MOC), waar ik Nederlandse taalles en maatschappijleer volg, spreek ik migranten aan op hun verantwoordelijkheid. Bij de spelers van F.C. Mandela kom ik terug met de boodschap dat je niet blind moet vertrouwen op wat mensen met status zeggen, of dat nou een pastor is of een migrant. Maar ik zeg ook: onderzoek je eigen opvattingen. Waag je leven niet meteen met een reis naar Europa. Volg onderwijs en ontwikkel jezelf, ontwikkel je land. Bij het MOC hebben de religieuze diversiteit en docenten mij ertoe aangezet om kritisch na te denken over denkbeelden die mij in Afrika gevormd hebben.

'Ik wist alleen van dure auto's en merkkleding'

Wat er overeind is gebleven van mijn droom als beroemd voetballer? Ik wil graag voetbaltrainer worden en leer de taal om een opleiding te volgen. Een diploma heb je eenmaal nodig. Voorlopig verdien ik mijn geld als afwasser in een hotel. Het leven daagt mij uit. Zit daar een god achter? Een schepper is er zeker. Ik ben een blij mens.

ROBERT REIJNS

INFO: STIVOSINA.NL

'Hij moet wel bijzonder zijn geweest'

ACHTERGROND Jezus werd in de vier evangeliën op verschillende manieren aangeduid. In februari is er een gespreksgroep over deze titels.

NICO RIEMERSMA, PREDIKANT in de Bosbeskapel (Den Haag-Zuidwest), onderzoekt tijdens vier gespreksgroep-ochtenden in februari welke titels de evangeliën geven aan Jezus. Jezus wordt daarin door anderen 'Zoon van God' of 'Christus' genoemd, ook andere titels komen voor. Over zichzelf spreekt hij als 'de Mensenzoon' en 'profeet'. Riemersma: 'Ik denk dat elke titel een bepaald aspect van hem belicht en dat die titels in hun veelheid de plurifor-

miteit van Jezus benadrukken. Veel mensen hechten aan het idee dat de benaming "Zoon van God" de hoogste titel is. Tegelijk hebben ze moeite met deze aanduiding, omdat ze Jezus toch vooral als mens zien. Zijn goddelijkheid is hem pas veel later toegedicht, is de gedachte die in dit verband nog wel eens klinkt. Maar Jezus is al in een vroeg stadium van de traditie met God verbonden. Hij moet als een bijzonder iemand zijn ervaren dat dat zo snel gebeurd is.' Over het feit dat Jezus zowel Mensenzoon als Zoon van God wordt genoemd, grapt Riemersma: 'Ik heb geleerd dat je met twee woorden moet spreken. Dus laat het maar naast elkaar staan.' De twee titels drukken

enerzijds zijn verbinding met de mensen uit, anderzijds met God. Wat vindt Riemersma van de actuele discussie dat Jezus niet als man (of vrouw) moet worden aangeduid, maar genderneutraal? 'Om te beginnen vind ik dat je als kerk recht moet doen aan iedereen, dus ook aan de kleine stemmen die genderneutraliteit op de kaart zetten – kleine stemmen die kunnen uitgroeien tot grote stemmen. Maar ik zie er niet zo het nut van in om genderneutraal over Jezus te spreken. Hij wordt in de nieuwtestamentische geschriften altijd aangeduid in de derde persoon enkelvoud mannelijk. Ik heb er geen studie van gemaakt, maar volgens mij wordt hij nergens *anèr*, het Griekse woord voor

"man", genoemd. Maar mede gezien dat "zoon" lijkt het mij dat hij toch gewoon een man was. Ik las een verhaal van een nieuwtestamenticus die in dit verband zegt dat Jezus zich niet "echt mannelijk" zou hebben gedragen, maar dan moet je eerst een definitie geven van wat dat precies is: "mannelijk". Ikzelf kan me niet zo goed voorstellen dat iemand zich buitengesloten voelt als Jezus een "hij" is.'

MARGOT C. BERENDS

DINSDAG 6, 13, 20 EN 27 FEBRUARI, 10 - 12 UUR, BOSBESKAPEL. OPGEVEN: NICO RIEMERSMA, TEL. 325 15 99, E-MAIL N.RIEMERSMA@PLANET.NL

Na carnaval begint de vastentijd

Soberheid en aandacht ook bij andere religies

INTERVIEW In de christelijke traditie begint de komende maand de veertigdagentijd, de vastentijd voorafgaand aan Pasen. Doen boeddhisten, joden en moslims aan vasten? Drie Hagenaars uit iedere traditie aan het woord.

KARIN PRONK IS BOEDDHIST. 'Boeddha heeft gevast om verlichting te vinden van het lijden dat hij om zich heen zag en in zichzelf ervoer. De zes jaren van ascese brachten hem niet het inzicht dat hij zocht. Dat vond hij pas bij het wandelen van de 'middenweg': niet in

'Lijden komt door hebzucht, haat en onwetendheid'

luxue leven of onnodig afzien maar geneoegen nemen met wat er is. Het boeddhisme kent geen strikte regels. Wel zijn er richtlijnen voor een zo ethisch mogelijk leven, een soort 'trainingsregels' om (jezelf) dagelijks te onderzoeken en oefenen. Die geven mij houvast. De Boeddha zag dat ons lijden of

Goed voor vasten: je buik laten knorren.

ongenoegen veroorzaakt wordt door hebzucht, haat en onwetendheid. Ik zou bijvoorbeeld kunnen onderzoeken waar mijn drang vandaan komt om chocola te eten. Is het een onschuldige gewoonte of zit er iets achter, zoals gehechtheid, onvrede of boosheid, verdriet misschien? Door daarbij stil te staan kan ik zicht krijgen op mijn drijfveren. Vasten kan helpen bij dat oefenen. Bijvoorbeeld een maand geen alcohol drinken of vlees eten, een tijd niet op sociale media actief zijn, of de agenda's niet overvol plannen. Ik geniet door zulke bewustwordingsoefeningen meer van de dingen die ik doe, in plaats van ze gedachteloos te ondernemen en er aan voorbij te hollen. Als je de dingen met aandacht doet, er met

je lichaam en geest bij bent, ben je meer tevreden met dat wat er is.'

Sorry

Eduard Polak is jood. 'In mijn traditie is vasten geen doel op zich, maar een middel om tot inkeer te komen. Ik geloof dat onze zonden tot narigheid kunnen leiden, van persoonlijke problemen tot maatschappelijke rampen. Daar zie ik niet de hand van G'd in, die ons zou straffen vanwege het overtreden van geboden. Ik geloof dat bewustwording van onze gebreken de opstap is voor verzoening met onszelf en el-

'Werk aan jezelf met lef en discipline'

kaar. Dat is wat G'd wil. Vasten zie ik dus niet als zelfkwellend. De mogelijkheid om vergeven te worden is een bron van vreugde. Vasten voor uiterlijke schijn is zinloos, zegt profeet Jesaja. Maar om een goed zelfbesef te krijgen moet je aan jezelf werken met lef en discipline. De joodse traditie kent daar handige, mooie vastenrituelen voor. Op de sabbat bijvoorbeeld, van vrijdag-tot zater-

dagavond, onthoud ik mij koste wat kost van werk. Ik neem tijd voor mezelf en m'n naasten. Soms zoek ik wijsheid en gezelligheid in de sjoel. Op Jom Kippoer, de heiligste dag van het joodse jaar, vasten alle volwassenen van zonsopgang tot zonsondergang. We eten en drinken niets, wassen ons niet en hebben geen seks. Op die dag beslist G'd over ons lot in het komende jaar. Reden genoeg om 'sorry' te zeggen. Orthodoxe joden dragen dan geen leren schoenen om te laten zien dat ze de heiligheid van de aarde respecteren. Ik sta meer bij het wezenlijke stil als ik minder vaak geneigd ben om te consumeren. In die zin kun je er wijzer van worden, dichterbij G'd komen. Mozes en Elia zouden G'd gezien hebben na dagenlang niets gegeten te hebben.'

Gezond

Umar Haifi is moslim. 'Vasten heeft met godvrezendheid te maken, dat je ruimte en tijd creëert om de geboden en verboden zoveel mogelijk na te leven. Allah wil dat we ons ego en onze verlangens onder controle krijgen. Klinkt dat streng? Strengheid biedt plezier. Een dag geen eten, drinken of seks kan je geduldiger en milder ma-

ken. Je raakt minder geneigd om iets slechts te doen. Het is ook nog eens gezond! Een darmarts zei dat je je maag soms lekker moet laten knorren, want dan reinigt je lichaam zich van onnodige of dode cellen. Tot slot is het goed om door het vasten solidair te zijn met hen die zelf weinig te makken hebben. Bij dit alles voelt Allah zich goed, want het komt de mensheid ten goede. Daarmee zie ik evenals de profeet Mohamed het vasten als een schild tegen slechte invloeden én als een vorm van aanbidding voor het welbehagen van Allah. Als je die voordelen een vaste

'Door vasten word je geduldiger en milder'

plek in je leven wilt geven, moet je structureel vasten. Ik doe dat op advies van de profeet op iedere maandag en donderdag. Prima te doen, zeker wanneer de dagen nog kort zijn. Efficiënt ook: door tijdgebrek kan een moskeebezoek of koranlezing er bij inschieten, maar dat geldt zeker niet voor vasten.'

ROBERT REIJNS

Greet Kappers: 'Ga gewoon es naar een kerk'

Doen en maar kiek'n wat't wordt

INTERVIEW Greet Kappers vindt dat kerkmensen meer naar buiten moeten treden. Zelf spreekt ze wildvreemden aan op de boulevard. Omgekeerd hoopt ze dat anderen net zo onbevangen eens een kerk binnenlopen. 'Gewoon doen en kijken of je iets ervaart.'

'Stap door de kerkdeuren naar buiten en stel je open voor anderen.' Onder dat motto gaat Greet Kappers iedere twee maanden op de Scheveningse boulevard zomaar in gesprek met een wildvreemde.

De muziek, de ruimte, de kleuren, de geuren

Greet is parochiaan van de Antonius Abtkerk (Scheveningen). Ze schrijft voor elk nummer van het parochieblad *Stella Maris* een artikel dat gebaseerd is op zo'n spontaan interview.

Aangedaan

Greet is protestants opgevoed, maar werd negen jaar geleden rooms-katholiek. Die keuze maakte ze nadat ze tientallen jaren achter elkaar een klooster had bezocht. 'Al die jaren dat ik daar samen met een vriendin kwam, zongen we bij de complete dezelfde woorden. Steeds, als we weer helemaal stil en aangedaan uit die viering kwamen, vroegen we ons af: wat gebeurt hier nou? We begrepen niets van teksten als "de slang zal Hij vertragen, de draak zal Hij doden". En toch waren we ontroerd. We kwamen

Greet Kappers interviewt wildvreemden op de boulevard. FOTOGRAF MARGOT C. BERENDS

erachter: dit is het mysterie. Je wordt geraakt, maar je kunt het niet beredeneren. Van binnen weet je dat er iets gebeurt. Dat er méér is.' In de rooms-katholieke kerk ervaart Greet ruimte voor eigen interpretatie. 'De protestanten gebruiken vooral

taal, de katholieken hebben meer symboliek. Dat spreekt mij aan.' Maar ze heeft ook kritiek, ze vindt dat haar kerk veel opener moet zijn. 'Maken wij gemakkelijk kennis met nieuwkomers of blijven we in ons eigen bekende groepje hangen? Dat laatste zie ik te

veel gebeuren. Gelukkig staat het nu wel in het beleidsplan: de komende jaren wil de parochie zichzelf meer laten zien in de Haagse samenleving. Maar hoe doe je dat? Je kunt participeren in andere christelijke organisaties, maar ik pleit ervoor om ook gewoon de straat op te gaan. Laat zien wat het is om katholiek te zijn. En luister naar mensen die anders denken. Breng de wereld naar binnen.'

Een sprankje

En dus gaat Greet naar buiten. Ze woont pal aan zee, in een halve minuut staat ze op de boulevard. 'Ik spreek bijzondere mensen aan. Stoere jongens op skateboards. Laatst twee meisjes met een hoofddoek. Of ik zie iemand in zijn of haar eentje zitten staren naar de zee. Dan probeer ik aan te voelen: wil diegene echt alleen zijn? Of zal ik juist nu een gesprek proberen te voeren? Soms lukt dat, soms niet. Je moet benieuwd zijn naar mensen. Iedereen heeft een verhaal en ieder verhaal is boeiend, wie je ook spreekt. Oprechte interesse en onbevooroordeeld kunnen kijken naar iemand, dat is belangrijk. En zoeken naar wat je met elkaar gemeen hebt. Ik had eens een man en een vrouw die zeiden: "De kerk, oh dan moet je niet bij ons zijn. We zijn enorm anti-kerk." Toen ik met ze doorpraatte bleken ze misschien anti-instituut te zijn, maar verder zochten we naar precies dezelfde din-

gen. Ze zeiden bijvoorbeeld: "Als we beseffen dat we allemaal verbonden zijn, als we onze liefde voor elkaar kunnen voeden, dan kan de wereld er een stuk beter uitzien. We hebben allemaal een sprankje God in ons."

Kansen

Greet vraagt vaak: wat zou je tegen de rooms-katholieke kerk in Den Haag willen zeggen? Wat wens je de kerk toe, heb je een tip? Een sociaal psychiater verpleegkundige antwoordde dat veel van haar cliënten met zingevingsvragen worstelen. Ze vond het eigenlijk de taak van de kerk om daarop in te springen. Greet: 'Dat vind ik ook. Maar hoe bereik je die mensen? Ze hebben een eenzijdig beeld van de rooms-katholieke kerk, denken meteen aan misbruik. Er is een weerstand om naar de kerk te gaan, terwijl er een behoefte is waaraan diezelfde kerk kan tegemoetkomen. Daar ligt een interessante taak voor ons.'

Het is een hartenkreet waar Greet mee eindigt: 'De meeste mensen denken dat je naar de kerk gaat omdat je zo gelovig bent. Niets is minder waar. In de kerk zitten helemaal niet van die zware vrome gelovigen. Kom gewoon es, en dan maar kiek'n wat't wordt. Niet denken: ik moet geloven en pas dan ga ik naar de kerk. Maar: eerst doen en kijken of je iets ervaart. In bijna elke viering heb ik een moment dat ik diep geraakt word. De katholieke viering is op de zintuigen gericht, de muziek is prachtig, de ruimte, de kleuren, de geuren. Er zijn zoveel kansen!'

MARGOT C. BERENDS

Afscheid Margreet Klokke

'Soms voel je dat alles gaat meezingen'

INTERVIEW Margreet Klokke, predikant in de Kloosterkerk, neemt afscheid. Ze gaat in de Leidse Binnenstadsgemeente werken. 'Het knielen tijdens het kyrieëbed zal ik missen.' Een terugblik.

NA BIJNA ACHTTIEN JAAR VER-ruilt Margreet Klokke de Haagse Kloosterkerk voor de Hooglandse kerk in Leiden. Ze wordt predikant van de Binnenstadsgemeente. Op 4 februari neemt ze afscheid. Tijdens het interview, begin januari, wekt ze niet de indruk dat ze al bezig is om haar koffers te pakken. 'Ik ben een mens van het nu en ik zit hier nog volop in het werk', vertelt ze. 'Gisteren

'De behoefte aan zingeving groeit'

had ik met mijn collega Rienk Lanooy onze jaarlijkse brainstormdag. Hij heeft ook met mij meegedacht over Leiden, maar we zijn vooral bezig geweest met plannen voor het nieuwe seizoen in de Kloosterkerk.'

Terugkijkend op de afgelopen jaren komen er bij Klokke veel goede momenten naar boven. De ontroerendste daarvan beleefde ze in het pastoraat. 'Het zijn vaak situaties die te maken hebben met ziekte en overlijden, maar ook rond doop- en trouwdiensten heb ik veel bijzondere ontmoetingen gehad.' Haar rol bij een uitvaart vindt ze een van de mooiste onderdelen van haar werk. 'Wat je doet als dominee is het kanaliseren van de emoties. Dat betekent dat al die emoties ook door jou heen moeten gaan, je moet ze binnen laten komen en verwerken. De familie en vrienden vertellen het levensverhaal op het niveau van de herinneringen. Als dominee breng ik het verhaal van die enkele mens in verband met het grote verhaal van God en mensen. Na een uitvaart ben ik aan de ene kant moe, tegelijk voel ik me ook levenslustig. Je voelt op zulke momenten sterk waar het in het leven om gaat en wat echt belangrijk is.' Veel bijzondere momenten speelden zich af rond de zondagse kerkdiensten: 'In de Kloosterkerk knielt de predikant tijdens het kyrieëbed. Dat is

zo mooi, ik ken dat van geen enkele andere protestantse kerk. Dat zal ik zeker missen als ik in Leiden ben.' Ook diensten waarin muziek of kunst een rol spelen betekenen veel voor Klokke:

'Samenwerken is een kunst'

'Soms voel je dan dat alles gaat meezingen. Je hebt de preek, de gebeden en met muziek en kunst erbij wordt het een meerdimensionale ervaring. Je hele lijf en ziel wordt erbij betrokken. Soms doet het weer zelfs mee.'

Best jong

Het kan niet anders of er waren in al die jaren ook moeilijke situaties en momenten. Toen ze in de Kloosterkerk begon, was ze veertig jaar. 'Best jong nog', vindt ze achteraf. 'Het is een grote en soms ook wel kritische gemeente. Ik vond het moeilijk om niet te afhankelijk te zijn van feedback en van kritische blikken die ik soms voelde, al was dat misschien deels projectie. Het was noodzakelijk

dat ik daarin een geestelijke ontwikkeling doormaakte. Daar heb ik begeleiding bij gezocht.'

Als een van de uitdagingen noemt Klokke de serie diensten die ze samen met collega Lanooy hield, waarbij ze filosofen in gesprek brachten met de Bijbel. 'Dat was voor ons echt pittig, want wij zijn natuurlijk geen filosofen. We willen in de Kloosterkerk de aansluiting zoeken bij de geest en de cultuur van de tijd en daar is dit project een goed voorbeeld van. Je hoort en merkt dat de behoefte aan zingeving groeiende is. Het wordt bijvoorbeeld toch te mager om alleen met je eigen verhaal op Facebook te staan.'

Met collega Lanooy werkt Klokke alweer acht jaar samen, eerder deed ze dat acht jaar met Pieter Lootsma. 'Samenwerken is leuk', stelt ze, 'maar het is ook een kunst die we ontwikkeld hebben. Het is belangrijk om je aan een aantal afspraken te houden; het werk niet dubbel doen bijvoorbeeld, maar het elkaar toevertrouwen, elkaar iets gunnen en niet door elkaars wijk gaan fietsen. Als je je aan de afspraken

Margreet Klokke.

houdt, is het alleen maar inspirerend.' In de Leidse Binnenstadsgemeente is Klokke straks de enige predikant. 'Ik wil weleens kijken hoe het is als ik het alleen doe en wat er dan met me gebeurt. Ik vind het leuk om weer in een ander soort stad en dynamiek terecht te komen. De Hooglandse kerk staat midden tussen de winkels. Dat geeft een andere sfeer en andere mogelijkheden dan de Kloosterkerk, die meer tussen de musea staat. Zo heeft elke kerk zijn eigen context. Het is spannend om te kijken wat je in die specifieke context kunt doen.'

IRNA VAN DER WEKKE

IN - DRUK

ALS IK GA WINKELN IN DE HAAGSE binnenstad hoor ik ze van ver: enthousiaste gelovigen die met gitaar en keyboard en Johan de Heer-repertoire mensen voor Jezus willen winnen. En evenals zo velen loop ik meestal snel door. Van zoveel blijmoedige zekerheid heb ik niet terug. Zij proberen zielen te winnen voor het Lam. Maar waar is het tegendraadse geluid dat ik tussen de kooptempels laat horen? Helaas heeft het woord ziel een theologische mottenballen-geur gekregen, terwijl het toch fundamenteel is. In de Schrift staat het voor het leven zelf! Gelovig-zijn is daarom niet een zaak van het hebben van meer of minder orthodoxe overtuigingen, maar een pelgrimage naar door God bedoelde menselijkheid. Mens, durf te leven! Al die winkelende mensen om mij heen, ja ik zelf, wij lopen volgens Jezus groot gevaar onze

PLEIDOOI VOOR DE ZIEL

ziel te verliezen. Koopzondagen als eigentijdse invulling van zondagsheiliging. Omdat de economie heilig is verklaard, wankelt het bestaan in Groningen. We hebben 'sociale media', maar ze verworden tot bronnen van nepnieuws en wederzijdse verdachtmaking. Onze samenleving mist niet zozeer waarden en normen, ze mist een ziel. Daarom, zo lees ik in het evangelie, is Jezus de weg van het kruis gegaan. Hij leed aan onze zonden. Hij staat voor de afgewezen, verachte en onzichtbaar gemaakte naaste. Hij is op zijn ziel getrap en schopt niet terug. Aan het kruis openbaart Jezus dat God niet als een usurpator – overweldiger – in onze werkelijkheid aanwezig is. De God van de Bijbel 'geeft' de mens niet slechts vrijheid. Hij is zijn vrijheid! Wie de vrijheid gebruikt om ten koste van anderen te leven, lijdt schade aan zijn ziel.

God is liefde, menen we te weten. Wát liefde is leert een mens pas gaandeweg. Elke keer dat ik het dacht te weten, toen ik verliefd werd, kinderen kreeg, de liefde zag van een dochter die haar demente vader verpleegde, bleek mijn opvatting van liefde te klein, te zelfzuchtig, te burgerlijk. Liefde is Golgotha: eindeloos geduld. Eindeloos dragen. In de psalmen lezen we 'een ogenblik duurt Zijn toorn, een leven lang Zijn welbehagen'. Dat is zoveel welbehagen dat je er haast onder zou bezwijken! Al liggen Pasen en Pinksteren – opstanding en uitstorting van de Geest – historisch achter ons, daarmee is het kruis niet achterhaald. Zo in de trant van: een akelig intermezzo, vlug

vergeten. In Zijn zwakheid en menselijkheid is Jezus voor ons God. En de Geest die Hij zendt is de Geest die Gods zwakheid, Zijn liefde, communiceert. Jezus is de gewonde genezer: Hij liet de vragen en de pijn toe en zo kon Hij Gods antwoord worden. In de ogen en

handen van deze mens was de ontferming en barmhartigheid van God.

De uitdrukking 'zielen winnen voor het Lam' is van graaf Von Zinzendorf (1700-1760). Hij realiseerde zich dat wij in de strijd om de ziel van mensen, steeds weer op het kruis moeten zien. Het wijst de weg van wolf naar Lam, de weg van de menswording. Toch goed daarvan te blijven zingen, binnen en buiten de kerk.

ROB VAN ESSEN

Nadenken over 'Heilige Onrust'

Theoloog en ethicus Frits de Lange schreef een boek voor mensen die beseft hebben van iets dat groter en dieper is dan zichzelf, maar moeilijk te verwoorden valt. Het heet *Heilige Onrust* (2017). Hij gaat daarin op zoek een religie zonder dogma's. Of zoals de ondertitel van het boek het verwoordt: een pelgrimage naar het hart van religie. Theologen Axel Wicke en Karl van Klaveren nodigen belangstellenden uit voor een serie gespreksbijeenkomsten over dit boek, vanaf februari.

VRIJDAG 2 FEBRUARI, 20 UUR.
BUURT-EN-KERKHUIS BETHEL.
WOENSDAG 7 FEBRUARI, 15 UUR.
HOUSTRUSTKERK.

advertenties

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stads wijken	Kerkgebouwen	Tijd	4 februari	11 februari	18 februari	25 februari
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Trinette Verhoeven HA	ds Arie de Boer 14/2 17u. kringviering	ds Joline van Poppel, Willem van der Meiden	ds Trinette Verhoeven
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen	ds Casper van Dongen	ds Corrie van Duinen
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	naar Duinzichtkerk	ds Jan Rinzema	ds Henk Steinvoot	ds Mark van der Laan
	Pax Christikerk Zwedenburg 99	10.30	ds Peter Bakker	ds Hans van 't Hoff	ds Jantine van Iersel-Veenhof	Int. Justice Mission
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Bettelies Westerbeek	kringviering	ds Marius van Duijn HA	A. van der Bom
Moerwijk/Morgenstond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	⚡ Willem Jan de Hek	11u. ds Bettelies Westerbeek met GKIN	ds Bas Plaisier	ds Hette Domburg
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50	10.00	ds Martine Nijveld HA 🎵	Sity Smedinga	ds Martine Nijveld	ds Axel Wicke
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2 ^e Sweelinkstraat 156	10.30	naar Bergkerk	ds Martine Nijveld S&T	ds Axel Wicke	ds David Schiethart
	Noorderkerk Schuijtsstraat 9-11	10.00	ds Ruud Stiemer	ds Pieter Lugtigheid	ds Anneke Mooi	ds Jaap van der Meent
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskerk Bosbesstraat 5	10.00	ds Kees Buist	ds Martin Koster (25 jaar predikant)	ds Michiel Aten	ds Nico Riemersma
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00	ds R. de Vries	ds Meindert Burema	ds Wietske Verkuyl	ds Michiel Aten S&T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Lenie Vollebregt	ds Gerardus Sipkema	ds Olivier Elseman	ds Martin Koster
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Nicolle Pronk	ds Nel van Dorp	ds David Schiethart	ds Nicolle Pronk S&T 🎵
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstraat 173	10.00	ds Jan Maasland	ds M. Bil ds Corine Beeuwkes-van Ede Dienst aan Zee 🎵	ds Jan Maasland	ds D. de Roest
		17.00				
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30 17.30	ds Barend Weegink ds Jan Maasland	ds Frederik van Harten naar Bethelkerk	ds Barend Weegink	ds Abraham van Duinen ds Barend Weegink
Belgisch Park Statenkwartier-W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest	ds Leo de Leeuw cantate 🎵	ds Charlotte van der Leest S&T 🎵	ds Dick Schinkelshoek
Duindorp	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00 17.30	ds Frederik van Harten	Arjo van der Steen 2.0-dienst	ds Frederik van Harten Duinendienst	ds Jan Maasland 🎵
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Attie Minnema	ds David Schiethart	ds Attie Minnema	ds Richard Kljnsma
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Fulco de Vries Bouwstra	ds Hans van Drongelen	ds Willemijn van Dijk-Heij	ds Theo Haitjema S&T

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Jaap van der Meijden ds Ad Vastenhou	ds G. Kruijmer ds Arjan Markus	ds Ad Vastenhou ds L. den Boer	ds Ad Vastenhou dr Wim Dekker
	Houstrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Engelen Hulsmann	ds Karl van Klaveren S&T	ds Esther Bijlsma
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Margreet Klokke afscheid 🎵	ds Rienk Lanooy HA	ds Sophie Hofstee	ds Pieter Lootsma cantate 🎵
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Fokke Fennema HA	ds Marian van der Meij-Steinstra	ds Trinette Verhoeven 🎵	Naar Lukaskerk
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Karel Blei	pasteur Hartman Out Sainte-Cène	pasteur Hartman Out	pastor Liesbeth van Hilten-Matthijsen
Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfrn Susanne Mathis-Meuret	Pfr Jan Mathis	Pfrn Susanne Mathis-Meuret	Pfr Jan Mathis HA
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Jannie Nijwening	ds Henriëtte van Dunné	ds Menno Meihuizen, ds Antje van der Hoek	zr Ria Wusten
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	thema: carnaval	X	thema: gelijkenissen
	Ev. Broedergemeente Hernutters Chasséstraat 1	10.00	zr Christine Welschen	br Dyoemati Tumin	zr Christine Welschen	jongerendienst
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	Poezië ds Derk Stegeman	X	Het Verhaal Henk Baars	X
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luijkenlaan 90	13.30	ds Machteld de Mik van der Waal	naar Marcuskerk 11u.	ds Maria Winckler-Hulselan	ds Stanley Tjahjadi
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 118	11.00	Chris Schreuder HA	14 februari br Hans Koster, ds Joop Zuur	ds Jan Groenleer	X
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Jannie Nijwening	ds Reinhold Philipp
	Gerref Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstraat 1	10.00	ds Gerrit den Broeder	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk
	Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds Theo Hetteema	pastor Willy Hoogendoorn	ds Engelen Hulsmann
Haga Ziekenhuis Leyweg 275		10.00	ds Gerda van den Berg	pastor Wim Hoefman	ds Yvonne Schoonhoven	ds Gerda van den Berg
MCH Westeinde Lijnbaan 32		10.00	pastor Willy Hoogendoorn	ds Irene Visser	pastor Bertus Wessel	pastor Willy Hoogendoorn
MCH St Antoniusshove Banninglaan 1 Leids'dam		10.30	pastor Bertus Wessel	ds Theo Hetteema	pastor Guido Schürmann	pastor Elma Beerends
	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	10.30	ds David Schiethart	pastor Henk van Breukelen	pastor Nanda de Hoop	ds Lenie Vollebregt
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	pastor Hildegard Verbaarschot	ds Roelof van Dijk	ds Mineke Kroes 🎵	pastor Henk van Breukelen
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Jan van der Wolf	X	ds Jan van der Wolf	X

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing, 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensong	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 Elke zo 10u eucharistie. Wo 14 febr. 19.30 Aswoensdag	American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9.45 am contemporary service 11.45 am traditional service	Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijklaan 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Zevende dag Adventisten Robijnhorst 197 Op zaterdag! 10u Bijbelstudie 11u dienst	Buurt- en kerkhuis Bethel , Thomas Schwenckestraat 30 Elke maandag 19.30 Taizéavondgebed Elandstraatkerk Elke 1e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering Koningkerk Voorburg Elke 2e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering
Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Wo 7, 21, 28 febr. 12u30 viering zolderkapel	Leger des Heils Ambachtsgaarde 198 10u30 samenkomst met muziekcorps en zangbrigade o.l.v. Major Elsie Klarenbeek	Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 Zo 9u30 samenkomst	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevierevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Centrum , Parkstr. 65a H. Jacobus Maior Zo 9 u NL, 10u Lat, 12u15 NL 16u vespers	Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u	Haagse Hout , Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, Zo 11u	Bezuidenhout Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, Za 17u30	Marlot Bloklandplein 15, Onbevekt Hart van Maria, zo 9u30	Zeeheldenbuurt Elandstraat 194 OLV Onbevekt Ontvangen, zo 11u	Rijswijk Sir Winston Churchilllaan 372 H. Benedictus & Bernadette, Za 19u, zo 9u30	Deuts Badhuisweg 35a Sonntags 10u30 Englisch Bezuidenhoutseweg 157 Sunday 10.00, 17.30 Français Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00
Regentessekwartier Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 10.00 NL, 12u Sp	Valkenbos , Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma Zo 10u30, vrij 10u	Loosduinen , Loosd. Hoofdstr. 4, Kerk Maria van Eik & Duinen zo 10 u, za 13u	Waldeck/Kijkduin Aaltje Noorderwierstr. 4 H. Pastoor van Ars Do 10u, vrij 9u, za 19u, zo 10u30	Leyenburg Leyweg 930 Emmaüskerk Zo 10u, za 13u	Scheveningen Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt, za 17 u, zo 10u30. 2de en 4de za: 18 u.	Rijswijk v. Vredenburgweg 69, H. Bonifatius Za 19 u, zo 11u	

Doordeweekse diensten: ■ Aandachts-
centrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u
stilteviering ■ Evangelisch Lutherse
Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed

Symbolen: 🎵 met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; 🗨️ voorganger met preekconsent; ⚡ kerkelijk werker; ⚡ proponent (ds i.o.) 🗨️ missionair pionier

AGENDA: FEBRUARI

(actueel: kerkindenhaag.nl)

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor het maartnummer s.v.p. opgeven via redactie@kerkindenhaag.nl. Ga naar kerkindenhaag.nl voor digitale opgave en de jaarplanning (grijze balk onderaan).

Meditatie

Een half uur in stilte met een bijbeltekst, aansluitend op de oecumenische vesper van 19 u.

Eerste woe van de maand, 19:45-21 u ■ Elandstraatkerk

Dichten

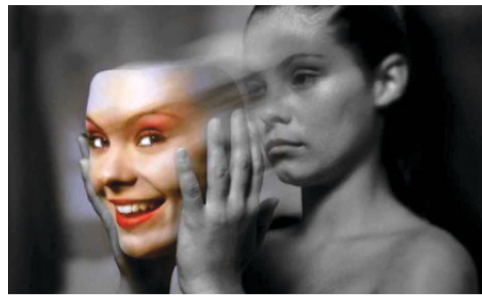
Leesgroep over gedichten van Anton Korteweg, Rutger Kopland, Marjoleine de Vos en Hester Knibbe. Begeleiding: ds. Martine Nijveld. Opgave: 070 779 07 24.

Do 1, 8 en 15, 20 u ■ Maranathakerk

Vluchtelingen

Alternatieve kerkdienst. Vluchtelingen aan het woord. Ruimte voor vragen van bezoekers.

Zo 4, 10:30 u ■ Houtrustkerk

Kwetsbaar

Margret van Paassen vertelt over haar boek *De kracht van kwetsbaarheid*, over de houding t.o.v. de dood in onze maatschappij. Org. De Zinnen.

Ma 5, 14:30-16 u ■ Chr. Triumfatorkerk

Vrome Freule

Kroegavond met diepgang. Kletsen en 'de' kerk, een predikant en anderen te ontmoeten.

Do 8, 20 u ■ Café De Freule, Fahrenheitstraat 558

KidsTime

Iedere maand een activiteit voor basisschoolkinderen met spel, handenarbeid en eten.

Woe 14, 17-19 u ■ Kerk-en-buurtuis Bethel

Christelijk spreken

Hoe kan een christen met de kennis en inzichten van 2018 geloofwaardig spreken over God? Lezing van em. hoogleraar dogmatiek Jan Muis.

Do 15, 20-22 u ■ Chr. Triumfatorkerk

Invloedrijke denkers

Lezing door Stefan Waanders (oud-directeur Stichting Thomas More) over Romano Guardini (1885-1968), invloedrijk Duits theoloog en filosoof, priester, auteur van *Der Herr* en van *Die religiöse Offenheit der Gegenwart*. Org. De Zinnen.

Woe 28, 19:30-21:15 u, € 8 ■ Chr. Triumfatorkerk

Delen achter de Duinen:

'Armoede onder ouderen is schokkend'

ACHTERGROND Schulden en stille armoede bij ouderen, daarover geeft Delen achter de Duinen een lezing. Het probleem is groot.

DE ARMOEDE ONDER OUDEREN IS VEEL groter dan mensen denken. Dat is de overtuiging van Henny van der Most, kernlid van Delen achter de Duinen, een Haags platform van zo'n zestig maatschappelijke organisaties dat aandacht vraagt voor dit probleem. Zij geeft eind februari een inleiding in de Maranathakerk. 'Het zal nogal shocking zijn', waarschuwt ze maar vast. Van der Most weet als geen ander wat er speelt op het gebied van schulden en (stille) armoede. Ze lobbyt al jaren bij alle politieke partijen. 'Van SP tot PVV en alles wat er tussen zit. Overall ben ik welkom.' In aanloop naar de ge-

meenteraadsverkiezingen in maart voert ze de druk nog wat op.

Deurwaarders

Zij kent de ouderen die niet meer rond kunnen komen persoonlijk. Het zijn trieste gevallen van mensen die bezoek krijgen van deurwaarders. 'Die leggen beslag op de AOW en later op het pensioen. Intussen gaan de lasten door. Veel ouderen weten niet dat zo iets niet mag. Deurwaarders moeten rekening houden met een beslagvrije voet en dat doen ze niet. Het gaat dan hard naar beneden. Deze mensen komen ook niet in aanmerking voor schuldhulpverlening, vanwege een leeftijdsgrens. Ik ben soms vier maanden bezig om het beslag weer op te heffen.'

Van der Most merkt dat de ouderen verenzamen als ze eenmaal in de schulden zitten. Het

schaamtegevoel is groot. Ze zal in haar presentatie dan ook allerlei Haagse initiatieven laten zien om deze groep te helpen. 'Zoals incassovrije wijken, Schuldenlast 070, een meldpunt geldzaken. Maar het wordt geen promotiepraatje.'

De lobby van Delen achter de Duinen (opgericht in 2012) lijkt resultaat te hebben. 'De gemeente neemt flink wat suggesties over.' Maar het armoedeprobleem is hardnekkig. Volgens Van der Most zijn er 40.000 inwoners met een risico op schulden. Dat aantal kan oplopen naar 60.000.

HANS HEMMES

MARANATHAKERK, WOENSDAG 28 FEBRUARI, 20 UUR.

BEZINNING OP WEG NAAR PASEN

De veertigdagen- of vastentijd (van aswoensdag tot Pasen) is een tijd van bezinning. Er zijn allerlei mogelijkheden in Den Haag om samen met anderen daarmee bezig te zijn.

Aswoensdagvesper

Oecumenische vesper.
Woe 14, 19:30 u ■ Elandstraatkerk

Vespers Duinoord

Vespers op elke woe in de veertigdagen. Org.: Oecumenisch Beraad Duinoord (OBD).
Vanaf woe 21, 19:30 u ■ Maranathakerk

Vespers Vruchtenbuurt

Wekelijkse vesper tijdens de veertigdagentijd. Bijbellesing, muziek, zingen, bidden, stil zijn rond een ets van Rembrandt.

Vanaf woe 21, 19 u ■ Bosbeskapel

Cursus geestelijke strijd

Cursus over verleidingen en beproevingen. Wat wil 'de Tegenstander' en hoe kunnen wij de strijd

winnen? Welke tactieken zijn er? Org.: Broeders van Sint Jan.
Di 13, 20, 27, 19:30 u ■ Johanneszaal, Oude Molstraat 35

40296347 of ameljacobs@hotmail.com.
Di 20 feb-27 mrt, 9:15 u verzamelen ■ kerkplein Parkstraatkerk

Materiaal over vasten

Bijbelstudie, gespreksvragen en informatie over vasten, te downloaden via ichthuskerkdenhaag.nl/vasten/. Samengesteld door ds. Klapwijk van de Ichthuskerk, die daarover op 7 febr. 10 u een leerdienst houdt. Duinkerkestraat 11.

Vastengroep

De vastengroep leest een bijbelgedeelte of andere tekst. In een gesprek verbinden zij het gelezene met persoonlijke ervaringen. Daarna avondgebed.

Woe 14, 28 febr., 14, 28 mrt, 19:15 u ■ Kloosterkerk

Vasten met de broeders

Samen de lauden bidden, daarna vastenontbijt (thee, koffie, brood). Met de Broeders van Sint Jan en parochie St. Jacobus de Meerdere.

Iedere vrij v.d. vastentijd, 6:30 u stil gebed, 7 u lauden, 7:30 u ontbijt ■ Oude Molstraat 35

Geloofsvorming

Geloofsvorming in de veertigdagentijd over: kan lijden heilzaam zijn? Aan de hand van de apostolische brief 'Salvifici Doloris' van Johannes Paulus II. Inleiding, meditatie, bidden (completen). Opgave 070 820 98 66.

Elke ma, 20 u ■ Maria ten Hovezaal (Parkstraatkerk), Willemstraat 60 a

Vastenwandelingen

Fikse wandelingen door de stad, onderweg praten of mediteren over thema, gerelateerd aan de vastentijd. Daarna gebedsmoment en koffie. Info 06

PERSONALIUM**Straatpastor**

Hanneke Allewijn is per 1 januari de nieuwe pastor in het Straatpastoraat. Zij werkt samen met pastoren Klaas Koffeman en Kitty Mul (tijdelijke vervanger van Mariëtte Brekelmans) en coördinator Rienke de Vries. Allewijn (1981) is theoloog en studeert aan de predikantsopleiding van de Protestantse Theologische Universiteit. Ze was kerkelijk werker in de Nederlandse kerk in Duitsland (Berlijn en Bellin). De komst van Hanneke Allewijn is te danken aan de gift van een particulier fonds.

Gezocht: wonderen

Het aprilnummer van *Kerk in Den Haag* gaat over wonderen. Hebt u een wonder meegemaakt in uw leven? Wilt u daarover geïnterviewd worden? Neem contact op met de redactie – uiterlijk begin maart.

Lezing over moderne mystici

Via beelden, verhalen of gedichten kun je iets zeggen over het spirituele in je leven. Dat gebeurt in de mystieke traditie. Het gaat daarbij om uitdrukkingen van ervaringen waarbij je boven het alledaagse wordt uitgetild en iets voelt van een 'liefdevolle aanwezigheid' of een 'totale verbondenheid met het al'. Pastor John Batist houdt een lezing over bisschop Huub Ernst en priester-beeldhouwer Omèr Gielliet, die beiden vorig jaar zijn overleden en op een mystieke manier over God spraken.

DONDERDAG 8 FEBRUARI, 14:30 UUR. ANTONIUS ABTKERK. OPGAVE: 070 354 1742.

Film: de klas van juf Kiet

Juf Kiet van basisschool Het Palet uit Hapert geeft les aan vijftientig gevluchte kinderen. Ze komen uit Irak, Eritrea en Syrië. Ieder kind is getraumatiseerd, angstig of depressief en heeft daardoor gedragsproblemen. Onder de strenge maar liefdevolle hand van juf Kiet leren de kinderen weer kind te zijn. De juf blijkt een schoolvoorbeeld voor het goed omgaan met culturele diversiteit. Deze documentaire won in 2017 Het Gouden Kalf, de grote prijs van het Nederlands Film Festival, en is in het buitenland met enthousiasme ontvangen. Film met nagesprek in de Bosbeskapel.

MAANDAG 19 FEBRUARI, 20 UUR.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Februari 2018, jaargang 20, nr. 203

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de rooms-katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact:

redactie@kerkindenhaag.nl
hoofredactie@kerkindenhaag.nl
Tel. 06 489 410 47
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofredacteur: Margot C. Berends

Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Irna van der Wekke, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek), Hans Hemmes (kerkdiensten), Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Eric van den Berg (website), Matthijs Termeer (fotografie), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:

KERKINDENHAAG.NL/ADVERTEREN
E-MAIL: ADVERTEREN@KERKINDENHAAG.NL
TEL.: 06 123 130 53 (ROBERT REIJNS)

Los postabonnement:

€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).

Opgave: info@kerkindenhaag.nl

Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

advertenties**Is de politiek ver weg van mensen?**

CDA 2e kamerlid Chris van Dam is bereikbaar via 06-12910293

Wende
uitvaartzorg

wanneer het leven een wending neemt...

Gesina Versteeg

070 397 15 77 | www.wendeuitvaartzorg.nl
samen@wendeuitvaartzorg.nl

Voor én door 50-plussers!**Zoals:**

- Hulp bij belastingaangifte
- Advisering voor Ouderen
- Korting ziektekostenverzekering

Wordt nu lid – info 06-23979374

OPROEP**Docenten**

Het Multicultureel Ontmoetingscentrum in de Schilderswijk zoekt vrijwilligers die aan leergierige migranten les in de Nederlandse taal en maatschappij willen geven. Twee tot vier uur per week. Onderwijservaring is niet vereist. Een onkostenvergoeding is verkrijgbaar.

Info/opgave: Robert Reijns, 06 123 130 53 / onderwijs@mocschilderswijk.nl

Heilige popmuziek

Christelijke symbolen in videoclip, natuurlijk!

ACHTERGROND De Rolling Stones, Lady Gaga, rapper JeBroer (als verwijzing naar Jezus), allemaal schuwen ze het niet om christelijke thema's op te nemen in hun nummers. In de Houtrustkerk komt er een lezing over. Een cultuurschok voor sommigen, of juist een feest van herkenning.

JE ZOU HET NIET VERWACHTEN, maar in de popmuziek van nu zitten veel christelijke symbolen verstopt. Godsdienstwetenschapper Erik Jan Tillema deed er onderzoek naar en geeft half februari de lezing 'Heilige popmuziek' in de Houtrustkerk. Met beelden van de videoclips. Tillema (34) raakte geboeid door de muziek toen hij het bekende nummer *Sympathy for the devil* van de Rolling Stones eens goed ging beluisteren. 'In kerkelijke kring vond men dat lied een schande, maar ik ontdekte dat er toch een interessante theologie achter zat. Het gaat over het kwaad – de Duivel – die in onze wereld aanwezig is. Sterker nog: in ieder van ons. Dat moeten we niet uitvlakken – vandaar *Sympathy* in de titel –, maar ermee leren omgaan.'

'Een clip geeft de tekst kracht en diepgang'

In de lezing komen videoclips voorbij die miljoenen keren worden bekeken op YouTube en andere kanalen. 'Ik ga niet terug naar de Rolling Stones, dat is te gemakkelijk en te oud.' Het draait om de sterren van nu en dat is voor menig bezoeker van de lezing even een cultuurschok, merkte Tillema bij eerdere presentaties in het land.

Verloren zoon

'Lady Gaga heeft in haar liederen veel christelijke symboliek. De rapper JeBroer (een verwijzing naar Jezus, red.) is ook bezig met de christelijke boodschap. Kijk maar naar de clip van het nummer 'Kind van de duivel'. Dat is het bijbelverhaal van de verloren zoon die terugkeert. De band The Black Eyed Peas heeft een soort gebed opgenomen.'

Waarom de sterren dit soort symbolen gebruiken? Tillema heeft wel een idee.

De zangers Madonna, JeBroer en Lady Gaga confronteren hun publiek met christelijke symboliek.

'Natuurlijk ook wel om te shockeren, maar waarschijnlijk vooral omdat de symbolen zo sterk en veelzeggend zijn. Het is met de videoclips net als bij speelfilms als *Star Wars*, waarin we ook christelijke thema's zien. Ze zijn een belangrijk onderdeel van onze samenleving en traditie.'

Tillema wil daarover in gesprek met het publiek en vraagt wat een clip met

de bezoekers doet. 'Het draait om wat we zien. Met een videoclip kun je tekst veel meer kracht bijzetten en diepgang geven. De teksten zelf van JeBroer zijn erg kort.'

Voor velen zal het een eyeopener zijn, zo denkt hij. 'Het zijn nummers waarvan je niet verwacht dat er christelijke symbolen in zitten. Zelfs de moderne popcultuur is doordrenkt van de in-

vloed van de kerk. Mijn doel is om mensen op een andere manier naar die cultuur te laten kijken. Die songs hebben ons echt wat te bieden.'

Erik Jan Tillema specialiseerde zich in de islam, is oud-voorzitter van de Vereniging Vrijzinnig Protestant VVP (nu beleidssecretaris). Hij trok volle zalen met debatten over zelfmoordterro-

risten en hield eerder een presentatie voor predikanten over naakt in de popcultuur. Op 20 februari is Tillema weer in de Houtrustkerk voor een symposium over Jezus.

HANS HEMMES

HOUTRUSTKERK, 17 FEBRUARI 15 UUR, TOEGANG VRIJ.

Rustig praten over een gehaast leven

Een leesgroep van twintigers en dertigers, 'Leeszin', bespreekt deze maand het boek *Borderline Times* van psychiater Dirk de Wachter. In dat boek wordt het gehaaste leven van westerse mensen bekritiseerd. De groep wisselt qua deelnemers en heet nieuwe lezers welkom. 'Wat ons samenbrengt is onze liefde voor boeken en interesse voor zingeving.' Leeszin is een initiatief van Stek-Jong (van kerkenorganisatie Stek).

DONDERDAG 15 FEBRUARI, 20-22 UUR. CAFÉ DE KLAP, KON. EMMAKADE 118-A. OPGAVE: SUZANNE.OSSEWAARDE@GMAIL.COM.

advertentie

'Leven in Laak' start hippe KoffieToko

Pioniersplek 'Leven in Laak' investeert de komende drie jaar maximaal € 150.000 in de inrichting van een nieuwe koffietent. Het fonds Kerk en Wereld kent dit bedrag toe aan drie projecten (van de 120 aanvragen) die 'wederzijds begrip versterken en mensen stimuleren om blijvend samen op te trekken'. Naast Leven in Laak zijn dat het Bijbels Museum in Amsterdam en New Dutch Connections in Utrecht. Petra de Nooy, pionier bij Leven in Laak: 'Met de groei van Leven in Laak als buurtkerk groeide ook de droom om een hippe KoffieToko te starten. Een plek om mensen te betrekken en simpelweg een goede cappuccino te kopen. Aan de ene kant creëren we een toegankelijke thuisplek en aan de andere kant een plek waar mensen met afstand-tot-werk barista-vaardigheden kunnen leren. De combinatie van sociaal ondernemen én kerk-zijn is weinig bekend, maar kan elkaar juist versterken en is echt pionieren.'

advertenties

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN-OP-MAAT EN-SCHOENEN
Prins Hendrikstraat 132 2518 HX, Den Haag 070 343 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Kruiswegstaties van Ruud Bartlema

In kerk De Toevlucht zijn tijdens de veertigdagentijd zeven schilderijen te bewonderen van Ruud Bartlema, theoloog en kunstenaar. De doeken brengen het lijden van Jezus in verband met dat van onschuldige mensen.

TE ZIEN TIJDENS KERKDIENTEN VANAF 19 FEBRUARI OM 10 UUR.

DAARNAAST: DONDERDAG 1, 8, 5 EN 22 MAART; 13.30 - 16.30 UUR.

Stem 21 maart ChristenUnie/SGP

- Voor de toekomst van onze (klein)kinderen
- Voor waardig ouder worden
- Voor omzien naar elkaar
- Voor een stad van vrede en recht
- Voor behoud van de schepping

Pieter Grinwis

Lijst 12

ChristenUnie SGP